

politiek en de cultuur er de overhand zouden krijgen over prediking en geloofsleven. Wanneer Dr Schilder Jezus een „Kerkvorst“ noemt en de Christenen het zuivere menschenras, dan verleent hij daarmee aan de kerk een bodemvastheid op aarde, die weinig overeenkomt met het levensgevoel van patriarchen, profeten en martelaren. De bijbelsche vulling kan den vorm en den toon van deze 20e-eeuwsche dogmata niet voldoende kerstenen.

Dat is mijn indruk bij het begin van dit gesprek.

Nu geef ik toe, dat sommige uitingen van Kuiper soortgelijken indruk kunnen wekken, als men, met het oog daarop, uit zijn werken een bloemlezing zou willen samenstellen. Zoodat er dan reden zou zijn voor de meening van Dr Schilder, dat het slechts een verschil van woorden is en van toon, terwijl de zaak zelf dan daarmee zou afloopen, dat Kuiper hem „achter zijn vaandel kreeg in den strijd tegen elk ziek „vroomheids“-ideaal.“²⁾ In Kuipers *De Gemeene Gratie* komen zelfs passages voor, die Dr Schilder compromitterend zou achten en die hem te biologisch zouden aandoen. Wilt bij alle tegenspraak tegen de dialectische theologie is in zijn boeken goed merkbaar, dat „de scherpe snede“ van deze godgeleerdheid ook hem geraakt heeft. De felheid waarmee hij er op reageert, maakt juist duidelijk, dat wat in Kuipers dagen nog betrekkelijk rustig naast elkaar bestaan kon, dit nu niet meer kan. Dat alleen reeds de contemporaine geschiedenis ons dwingt om zuiverder te onderscheiden en scherper partij te kiezen.

Ik waag het hier enkele van die plaatsen uit Kuipers *Gemeene Gratie* af te schrijven, die dat doen zien.

In Deel I, pag. 368 lees ik, over het Heilige Land: „Moest thans nog voor het volk van Israël een plaats worden uitgezocht, die in aard overeenkwam met de plaats die het destijds van God ontving, dan zou het natuurlijk niet in het nu doode slop van Cyprus en Palestina, maar in het hart van Europa moeten geplaatst zijn“. En: „Geheel de bedding van het leven der volkeren is verlegd. Voor Europa is het zuiden thans onbeduidend, en ligt in het noorden“ de levenskracht.“

Op pag. 382 over de Joden: „Zij, van wier lippen men in onze dagen dan ook nooit één enkel woord beluistert, waarin heilige toorn spreekt over „dit bederf van het beste“, dat God in Israël bereid had, en die daarentegen steeds de Joden opvrijselen, mogen zich zelve wel eens afvragen, of hun liefde voor de eere Gods en voor den Christus Gods, dien de Joden aan het kruis geslagen en gedood hebben, geen schade lijdt door hun onevenredige nationale sympathie“.

En in Deel II, op pag. 670, over de Christenen: „God mint Zijn volk als Zijn oogappel, en strekt daarom in buitengewone mate Zijn zegenende werkingen uit over die volkeren, onder welke de kerk Zijns Zoons is opgetreden. Hij geeft aan die volkeren het gezondste klimaat, het best gelegen land, de grootste overmacht over de natuur. Hij doet ze van het beste ras zijn.“³⁾

Zoo te spreken over: „het beste ras“ — „in het noorden“ — met daartusschenin een kleine bevestiging van anti-semitisme — zou een gereformeerde theoloog zich op dit oogenblik niet meer kunnen veroorloven, zonder zich rekenschap te moeten geven van de politieke geloofsbelijdenis, die daarin verscholen lag. Ten opzichte van zulke biologische voorstellingen van de werking der genade moet men thans kleur bekennen, nu men weet waar ze toe leiden kunnen, als ze in ernst genomen worden. Men kan ze niet meer, zooals Kuiper, in onschuld gebruiken. De bliksem der historie is er ingeslagen en een hinken op twee gedachten is evenmin mogelijk als ten tijde van Elia op Karmel.

Hinc illae lacrimae bij Prof. Schilder en anderen over de dialectische theologie. Wie er zich op wil laten voorstaan, dat Dr Kuiper hem, op het stuk der cultuur, achter zijn vaandel kreeg, kan het niet meer in heilige onnoozelheid doen. Wie sommige publicaties van Prof. Schilder gelezen heeft, zal moeten toegeven, dat hij het verband tusschen geloof en cultuur meer bewust tracht te maken. Maar het tragische is, dat hij de zaak daarmee veel erger maakt. Voor ik dit artikel afsluit, moet ik dat laatste nog trachten te verduidelijken.

Dr Kuiper laat door de algemeene genade een terrein geschapen worden, waar kerk en wereld, wedergeborenen en onwedergeborenen, elkander ontmoeten en waar ze tijdelijk kunnen samenwerken aan cultureelen arbeid. Wat hier gewonnen wordt brengt wel „blijvende winste“, zooals het heet in *De Gemeene Gratie*, maar alles wat op dat terrein gereed komt, houdt iets uitwendigs. Het blijft tot de buitenbolwerken behorende. Het eigenlijke, het echte, het teerste wat zich tusschen God en mensch afspeelt, behoort tot het gebied der particuliere genade.

Dit algemeene terrein, dat bij Kuiper aan de menscheit in haar geheel, na den zondvloed, in de huidige wereld- en cultuurperiode, nog gelaten

wordt, is voor Dr Schilder niet meer aannemelijk. De godgeleerdheid van heden kan niet meer werken met iets wat bodem wil zijn. De biologische beteekenis van de aarde, als gegeven basis voor het leven, is te zeer misbruikt, om zonder meer in de theologie te worden aanvaard. Deze dingen moeten thans meer kritisch worden bekeken, wat Dr Schilder dan ook doet. Daarom kon ik zeggen, dat hij door de dialectische theologie is geraakt.

De Schrijver laat de algemeene genade, voorzover ze in de theologie een terrein wil effenen voor een bredere kerk, waarin geloovigen en ongeloovigen elkaar ontmoeten, varen. Hij moet zich in zijn cultuur-theologie, of hij wil of niet, bedienen van de scherpe tegenstellingen, die gelden bij de particuliere genade, die den mensch geen grond of bodem, van welken aard dan ook, overlaat. Zoo komt het dat de geloovige cultureelen zich hun arbeidsterrein in den hemel krijgen aangewezen en de ongeloovigen in de hel. Wat hierop neerkomt, dat alleen de eersten een grond hebben en de anderen niet. Het horizontale vlak, de niet-dialectische richting, wordt vervuld tegen het verticale, het wel-dialectische. Prof. Schilder spreekt van de „up and downs van den golvenden cultuurbodem, die zich langzaam strekt tot hij de arena wordt van Christus en Anti-Christ in het laatste der dagen“. Het is duidelijk, wat dit laatste moet beteekenen. Er zijn maar twee richtingen. De ééne is die van den Heer uit de hemelen als hij nederkomt; en de andere is die van den geest uit den afgrond als hij zich verheft, om zich op den troon Gods te zetten. En deze beide bewegingen hebben plaats in het verticale vlak; zij gaan absoluut vlak tegen elkaar in. Dr Schilder schrijft over Hemel en Hel; niet over de aarde.

En toch wil de Schrijver geen dialectisch theoloog zijn. Hij voelt zich antipode van deze theologie. Hij wil achter het cultuur-vaandel van Dr Kuiper blijven loopen, ook al zakt de bodem onder zijn voeten weg. Ook al moet hij alles wat bij Kuiper terrein, geduld, voorloopigheid, rest, overblijfsel heet, laten varen, om voor het nog, het christelijk humanisme, het nog niet, de christelijke eschatologie in de plaats te stellen. Dit wordt alleen mogelijk door een verabsoluteren van de cultuur, dat de geschriften van Prof. Schilder kenmerkt. De volstrektheid van de categorieën, die op het terrein der particuliere genade hun plaats hebben, wordt hier ingevoerd voor het gebied der algemeene genade. Roeping en ambitie in een zin zooals die gelden in verband met het geloof, worden hier gebruikt in betrekking tot de cultuur.

Zoo wordt het horizontale vlak der cultuur en der algemeene genade, waarin men, zooals Kuiper doet, tusschen het universele en het particuliere kan heen en weer loopen, overeind gezet. En profeten en apostelen, ja ook Christus zelf, krijgen daarin hooger of lager een plaats.

Het gevolg daarvan is de openbaring van een aardsch radicalisme, dat, zoo het ingang vond, het karakter der kerk zou doen ontfaan; nog grondiger dan het biologisch evangelie der Duitsche Christenen. Want de cultuur is een geestelijker en daardoor feller macht dan het leven als eerste en oorspronkelijke gegevenheid.

De kerk is echter heel iets anders dan een omhoogstaand cultuurvlak of toren van Babel. Ze is een ark, waarin men behouden kan blijven als de cultuurwereld ondergaat. Wanneer men op Pinksteren gaat spreken in de taal van de Torenbouwers, dan ontstaat er een spraakverwarring, die in de boeken van Prof. Schilder het oor, dat wil luisteren naar het Evangelie, zoo pijnlijk aandoelt. In dat idioom had ik nog nooit over de bijbelheiligen hooren spreken.

Laren. (G.)

O. NOORDMANS.

4) Hemel, 304/5.



LITERATUUR EN KUNST

Vrouw Jacob.

II.

Ina Boudier-Bakker; Vrouw Jacob. — P. N. van Kampen & Zoon, N. V., Amsterdam.

Wanneer men het groote boek inzielt, valt een verdeeling in vijf hoofdstukken op, die doet denken aan de oude inleiding der drama's in vijf bedrijven. En meer nog dan Verwey's *Jacoba* van Beieren, is dit uitvoerige werk een treurspel in prozavorm.

Wel is een historisch persoon de hoofdpersoon, maar de hand van de kunstenaar heeft die uitgeheven boven de geschiedkundige stof en gemaakt tot een levend mensch, wel gebonden aan, maar niet geheel onderworpen aan het chronologisch gebeuren van haar tijd. Het eerste boek brengt den lezer in aanraking met een meisje van vijf jaar, dochter van graaf Willem van Holland, in de onbewuste onschuld van haar kinderjaren uitgehuwelijkt aan een Franschen prins, een paar jaar ouder dan zij. Idyllisch schijnt zich het leven van

deze kinderen te zullen ontwikkelen. Bij het groeien blijkt zij te zijn een verstandig, vroegrijp meisje, dat haar kinderdroom van liefde voor de ouderen Willem van Arkel vergeet, voor de schitterende realiteit van koningin van Frankrijk zullen worden, na de vermoording van den kroonprins. De lieve, wilde speelmakker van haar kinderechtgenoot, den dauphin, wordt omringd door de liefde van haar ridderlijken vader, onbekend met de politieke intriges om haar heen. Tot op een de staatkunde in haar vreedste gedaante zich haar vertoont, bij de vergiftiging van haar jongste gemaal. Op zestien-jarigen leeftijd weduwe, staat ze gereed den strijd te aanvaarden tegen de politiek, die haar steeds in haar liefde zal dwarsboomen.

Omdat de politiek in het leven van Jacoba een groote plaats zal innemen, is het geen wonder dat de schrijfster heel uitvoerig het staatkundig gebeuren in West-Europa beschrijft. Terwijl het kind nog onbewust haar leven spelend doorbrengt, voltrekt zich om haar het politieke spel. Daarmee wordt hier minder aandacht gewijd aan het kind Jacob, wordt haar jeugd sprongsgewijs beschreven, omdat de tragedie zich zal ontwikkelen in schen vrouw Jacob en de politiek.

In het tweede boek is het een jonge vrouw, die welbewust haar droom moet opgeven, om eenheid in haar landen te krijgen door liefde. Het is haar echter minder te doen om de eenheid der landen dan om haar eigen liefde-droom. Het beeld van Willem van Arkel komt sterker naar voren, maar de laatste wil van haar geliefden en vereerde vader dwingt haar om politieke redenen te trawen met haar achterlijken neef Jan van Brabant. Dit huwelijk tegen haar zin, tegen de kerkelijke wet, die de verbinding van neef en nicht verbiedt, wordt doorgezet, omdat het heil der landen eraan afhangt. Zoo komt de ridderlijke jonkvrouw in het land van den dorper, waar geen stamboom maar privileges van belang zijn. Nu Hoeken en Kabeljauwen niet verenigd kunnen worden door een huwelijk der partijhoofden, kan de rust alleen verkregen worden door vernietiging van een van beide partijen. Het leven van Jacoba krijgt een tragische wending.

In Gorcum sneuvelen van Arkel, haar geliefde en Brederode, haar getrouwe. Na elk gevecht mistert het getal harer getrouwen, zoodat ten slotte zij bijna alleen staat tegenover haar verwante Jan van Beijeren en Philip van Bourgondië, die beiden invloed op haar zwakken echtgenoot uitoefenen, om de landen aan zich te trekken. Na een duddbaren smaad van haar echtgenoot te hebben ondervonden, verbreekt zij zelf dit huwelijk, zij beroepend op het kerkrecht, en haar hart zoekend uitkomst door de romantische vlucht naar Hampshire van Gloucester, den held uit haar droomen en haar vurige liefde.

Weer verzet de politiek zich tegen dit huwelijk en roept de kerk te hulp om het eerst verboden huwelijk geldig te verklaren en zoo de nieuwstaatkundige verbintenis te voorkomen. Jacoba zoekt echter allereerst liefde, en aanvaardt allen den strijd om haar landen den geliefde te kunnen schenken. Maar juist wordt hij het struikelblok. Zijn liefde is zwakker dan zijn eigen eer en op deze te verdedigen, offert hij land en vrouw op, verlaat Jacoba na den mislukten veldtocht, en naar Engeland terug te keeren.

Verblind door haar liefde zag vrouw Jacob hoe zich de steden afwendden van de landsvrouw die het landsbelang achterstelde bij eigen liefdesleven.

Uitgeleverd door de poorters aan haar vijand Philips, is de bedrogen vrouw verslagen, maar niet gebroken. Door trouwe vrienden weer verlost uit de benauwde gevangenis van Gent, staat zij gereed als krijgsvrouw wreake te nemen. Slechts levend bij herinneringen van geluk, wil zij worden de gevierde heldin in de oogen van haar trouwelozen geliefde, om hem terug te winnen en hem aan te bieden het bloedende geschenk van haar herwonnen landen. In haar fellen haat groeit zij voor haar vijanden uit tot een magische figuur voor haar vrienden tot een betooverende krijgs-godin. Het geheele staatkundig gebeuren in de handen gelegd van een vrouw, die haar teleurgestelde liefde in een stroom van bloed wreke rustig haar trouwe vrienden ziet afslachten door het woedende volk, dat zijn land ziet ondergaan door de grillen van een vrouw. En juist als haar plan schijnt te gelukken, als de politiek haar gunstig lijkt te worden, en ze bijna haar land heeft veroverd, geeft ze alles over, in eens, omdat de overwinning voor haar geen zin meer heeft, en haar geliefde, laf gebruik makend van een kerkelijk besluit, het huwelijk met haar ongeldig verklaart en voorgoed verbreekt.

De rusteloze, die tot rusten nu gedoemd is, heeft haar rol schijnbaar uitgespeeld. Het laatste herademt, hoewel de partijtwist niet is uitgebluscht. Maar de wensch komt naar voren die twist te beslechten door een verbond tusschen de partijen, bezegeld door het huwelijk der partijhoofden. De oude droom van eenheid door liefde schijnt in vervulling te zullen gaan met Frank van Borselen, den opvolger van Willem van Arkel.

Maar nog eens komt de politiek de idylle verstoren. Jacoba kan haar gevangen genomen echt-

genoot slechts afstand van sterker dan den man haat. Niet haar liefsmeedogenoosland de eenrijst voor haar genoote Jean maar die me haar leven voor haar v

Tragisch is die haar lam omdat zij s kentering d

De schrijf literaire sch gehaalde ge aan de verb hoofdpersoo details en va name-, maar telkens we de heroische naar voren. bekend uit wischbaar in dichte verha

Dan, als s Van ind- Uitrijzen, Maar stier

Deze voor in den mor En dit geld dat en om zijn dichten lezer zal be Gr.

UIT EN S

He

De Ker

„In meine son selig w

Deze belc vorst zijn in Duitschla genomen als den zijn op

Men bedc dit, dat de zaken. Her de macht h door zijn r

Er waren hadden, dat heidswaan macht eens der kerk in

Daartegen dat men d rekenen, l zich maar

HET NA BELOFTE

En het m dat men n zoo officiee verklaren, bemoeit en

Die inbr spoedig ge

Het inste de landen streeks ing kerk. Had

de regeeri door midd de verkiezi colleges op

De tactie Men wil soort eenh staat had

naal-social staat, en geloofsvere is Hitler

Men zag protestants bereiken daarom m zou de ze

1) In mij 2) Cf. me 3) Cf. Ib.

2) Hemel, 294.

3) Ik spatier.

ikelen. Bij het standig, vroeg van liefde voor de geet, voor de van Frankrijk ing van den kroonker van haar kind omringd door der, onbekend heen. Tot open gedaante zich van haar jonge tijd weduwe, den tegen de pol liefde zal dwan

n van Jacoba z s het geen wond ig het staatkund chrijft. Terwijl pelend doorbre tieke spel. Daumr wijs aan het kngewijs besche d ontwikkelen i tiek.

n jonge vrouw, e geven, om eenh liefde. Het is h enheid dier lande m. Het beeld v naar voren, ma ften en vereen e redenen te tra f Jan van Brabre egen de kerkelij en niet verblee l der landen err ijke jonkvrouw r geen stamboo n. Nu Hoeken nnen worden da kan de rust alle ligen van een v Jacoba krijgt e

kel, haar geliefte ta elk gevecht m t, zoodat ten slo r haar verwand n Bourgondië, e ten echtgenoot u te trekken. Na u tgenoot te hebbe dit huwelijk, z n haar hart zoe vlucht naar Hm dit haar droomen

tegen dit huwee het eerst verbode en zoo de nieuw rkomen. Jacob n aanvaardt alle geliefde te kume l het struikelbla l eigen eer en o ad en vrouw op, ten veldtocht, o

t vrouw Jacob n an de landsvrouw le bij eigen lief

s aan haar vija v verslagen, m enden weer verb van Gent, staal te nemen. Sled geluk, wil zij w oogen van ha terug te winnen de geschenk m r fellen haat gro n magische fige etooverende krie g gebeuren in o

die haar telef van bloed wrede t afslachten doo nd ziet onderga . En juist als ha de politiek ha bina haar lande zer, in eens, omi zin meer heeft, nd van een krie naar ongeldig act

n nu gedoomd b gespeeld. Het lant rist niet is uile t naar voren d verbond tusse uwekelijk der part enheid door liefd gaan met Fran

Willem van Arde liek de idylle v gen genomen ech

genoot slechts redden van den dood, door den afstand van haar landen. En weer is haar liefde sterker dan de zucht naar macht, het bezit van den man haar liever dan het bezit van rijke landen. Niet haar liefde, maar de sluwe, berekenende en meedoogenlooze politiek van Bourgondië zal het land de eenheid geven. Haar strijd is uit. Even rijst voor haar oogen op het beeld van haar tijdgenoot Jeanne d'Arc, die als toovenares stierf, maar die met Gods hulp haar land bevrijdde en haar leven willo in den dood overgaf uit liefde voor haar vaderland.

Tragisch is daarbij het sterven van vrouw Jacob, die haar landen zag omkomen en verloren gaan, omdat zij slechts leefde voor zich zelf, en de kentering der tijden niet begreep.

De schrijfter heeft van haar heldin een zuiver literaire schepping gemaakt. Het geheele overhoop gehaalde geschiedenismateriaal moet relief geven aan de verbeelding van de auteur. Wel dreigt de hoofdpersoon soms onder te duiken in de massadetails en valt er te veel licht op historisch voorname, maar in dit boek slechts bij-figuren, doch telkens weer en dan te duidelijker belicht, komt de heroisch-tragische figuur van Vrouw Jacob naar voren. Het beeld van deze vrouw, nauwelijks bekend uit de echte geschiedenis, blijft onuitwisselbaar in het geheugen geprent door dit verdichte verhaal.

Dan, als strijd woelt rondom, en strijd Van land- met landzaat dreigt, zal uw gestalt Utrijzen, als van een die leed en streed, Maar stierf in liefde, en wier Gedachtis leeft.

Deze voorspelling legt Verwey een kluisenaar in den mond, die Jacoba de toekomst openlegt. En dit geldt zeker voor Vrouw Jacob, een boek, dat en om zijn historisch beeld, en bovenal om zijn dichterlijke verbeelding den ontwikkelden lezer zal boeien tot het einde.

Gr.

H. S.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Het Duitsche Nationaal-socialisme.

IX.

De Kerk onder het Hakenkruis. (I)

De Kerkstrijd. (I.)

„In meinem Reiche kann jeder nach seiner Fassung selb geworden.“¹⁾

Deze bekende woorden van den grooten keurvorst zijn door de nationaal-socialistische leiders in Duitschland meer dan eens aangehaald en overgenomen als woorden, die ook van toepassing zouden zijn op den nationaal-socialistischen staat.

Men bedoelde volgens zijn zeggen daarmee dan dit, dat de staat zich niet bemoeit met kerkelijke zaken. Herhaaldelijk is dat, zoowel voordat men de macht had, als ook na dien door Hitler zelf en door zijn medeleiders uitgesproken.²⁾

Er waren er velen, die van te voren eenige vrees hadden, dat het nationaal-socialisme met zijn eenheidswaan en eenheidsstreven, wanneer het de macht eens zou hebben gekregen, ook in het leven der kerk ingrijpen zou.

Daartegenover werd steeds plechtig verzekerd, dat men dat niet zou doen. De Kerk kon er op rekenen, dat ze volkomen vrij zou blijven, zoo ze zich maar niet bemoeide met politieke zaken.

HET NATIONAAL-SOCIALISME HEEFT DEZE BELOFTE NIET GEHOUDEN.

En het maakt wel een heel zonderlingen indruk, dat men na het breken van zulk een toezegging zoo officieel als het maar kan, telkens weer hoort verklaren, dat de partij zich niet met de kerk bemoeit en die geheel vrij laat in haar beweging.

Die inbreuk op de rechten der kerk is al heel spoedig gekomen.

Het instellen van kerkelijke commissarissen in de landen door de rijksregering is een rechtstreeks ingrijpen geweest in de organisatie der kerk. Had men de kerk vrij willen laten, dan had de regering zooiets ook niet moeten doen, en door middel van deze functionarissen de kerken de verkiezing van nieuwe kerkeraden en beheerscolleges opleggen.

De tactiek van deze handeling was duidelijk.

Men wilde, dat er ook op kerkelijk gebied een soort eenheid komen zou, zooals men die in den staat had weten tot stand te brengen. Veel nationaal-socialisten hebben als doel: Eén volk, één staat, en in dien staat één nationale kerk boven geloofsverdeeldheid. Want de geloofsverdeeldheid is Hitler een doorn in het oog.³⁾

Men zag echter heel goed in, dat men in de protestantische kerken zijn doel van eenheid niet bereiken zou met de bestaande autoriteiten, en daarom moesten die opgeruimd worden, en dan zou de zaak door nieuwe autoriteiten van nati-

onaal-socialistisch beginsel even voor elkaar gemaakt worden.

Van zooveel belang werd dat geacht, dat Hitler persoonlijk aan den vooravond van die opgelegde kerkelijke verkiezingen een lange rede hield, die op die verkiezingen betrekking had. Dat was ook al weer een zich niet bemoeien met kerkelijke zaken door den staat!...

Het bleek echter, nadat de verkiezingen gehouden waren, dat wel de kerkelijke functies voor een groot deel in handen van partijmannen gekomen waren, maar dat men daarmee toch het voorgestelde doel van eenheid nog lang niet had bereikt. Van dien tijd af toch dateert de nog steeds niet tot oplossing gekomen kerkstrijd in Duitschland.

Eerst scheen het, alsof het nationaal-socialisme ook in de kerk had gezegevierd en iedereen buigen zou voor de machtsaanmatiging van den staat.

Maar dat duurde niet zoo heel lang.

Wel is er van de zijde van de kerk een groote fout begaan.

Ze heeft n.l. voor de kerkregering het bisschoppelijk systeem aanvaard. Toen van de zijde van de nationaal-socialistische leiders te kennen was gegeven, dat de kerk nieuw ingericht moest worden, en wel naar de beginselen van het leidersprincipe, heeft men dat beginsel aanvaard: Er werd een bisschop gekozen.

Wel bleek uit de keuze, dat men niet in alles met de nieuwe eischen mee wenschte te gaan. Want Hitler had reeds een persoon uitgekozen om rijksbisschop te worden: Ludwig Müller. Maar de kerkelijke besturen waren hem voor, en kozen Von Bodelschwingh, een algemeen zeer gezeene persoonlijkheid.

„De staat bemoeit zich niet met kerkelijke zaken“. Zoo sprak de „Führer“.

Maar er is wel voor gezorgd, dat de persoon, dien Hitler uitgekozen had om rijksbisschop te worden, die functie kreeg! Von Bodelschwingh werd gedwongen om af te treden, en daarop werd Müller gekozen.

De nieuwe kerkelijke besturen deden het; en hoe het precies gegaan is, kan men het best nalezen in een geschrift, waarin meer uitvoerig de kerkelijke strijd in Duitschland geleend wordt.

Het is een heel „nette“ geschiedenis.

De staat heeft „er zich niet mee bemoeid“, maar de leiders in den staat hebben wel gezorgd, dat hun doel door middel van hun partijmannen werd bereikt.

Die voerden de zaken uit, en de regering stond er achter.

Zij kon het niet laten, haar vingers in de zaken van de kerk te steken, en ze heeft dat al den tijd van den kerkstrijd gedaan, ondanks haar verzekeringen, dat ze zich met kerkelijke zaken niet bemoeide.

Ze heeft er zich altijd mee bemoeid.

Niet rechtstreeks.

Maar zijdelings; in 't geniep.

We zullen dat nader aantoonen.

Toen Müller rijksbisschop geworden was, begon het lieve leventje pas goed! Nu zou het leidersbeginsel in de kerk radicaal doorgevoerd worden, en de verschillende kerken zouden tot één organisatie worden saamgesmeed.

De zoogenaamde landskerken kwamen daarvoor het eerst in aanmerking. Daar werden door Müller bisschoppen aangesteld, die weer onder hem zouden staan, en zoo zou alles één worden.

Hij was niet van plan, om het daarbij te laten. Aanvankelijk, in de bewustheid van zijn macht heeft hij wel eens dingen gezegd, die hij bij nader inzien misschien gaarne had verzwegen. Zoo staat het b.v. wel vast, dat hij het voornemen heeft gehad, na de bereiking van zijn doel met de landskerken, die financieel van den staat afhankelijk zijn, ook de vrije kerken in de „rijkskerk“ op te nemen, goedschiks of kwaadschiks. Een uitlating van hem, ook in de bladen opgenomen, wijst daarop zeer duidelijk. Hij verklaarde n.l., dat het „hem aangenaam zou zijn, in de toekomst ook met de vrije kerken „samen te werken“. En wie de taal van de nationaal-socialisten heeft leeren verstaan, weet wel, wat met zulk een „samenwerking“ is bedoeld: dat is niet anders, dan uitvoeren, wat de nationaal-socialistische heeren voorschrijven.

Er zijn geen bewijzen voor, maar wel aanduidingen, dat het doel nog een eind verder gesteld was, en men ten slotte ook protestantsch en roomsch heeft willen samensmelten.

Want gewoonlijk is het zoo gegaan, dat van te voren voor een zaak, die men bereiken wilde, op de een of andere manier propaganda werd gemaakt, of dat ze als idee werd gelanceerd, en dan duurde het niet lang, of men kreeg de toepassing er van in de praktijk.

Wie met een open oog de bladen gelezen heeft, heeft dat kunnen vaststellen. Zoo is het met heel de kerkelijke beweging ook gegaan. Eerst werd in de bladen en periodieken er op gewezen, dat de omkeer in den staat ook niet zonder invloed op de kerk kon blijven. Zoo werd men er op voorbereid en spoedig was de zaak werkelijk aan het draaien.

Zoo heeft men ook een tijd gehad, toen men verwachtte, dat Müller zonder veel moeite zijn doel

bereiken zou, dat de ééne absolute „rijkskerk“ als doel den volke voorgehouden werd; één kerk, waarin alle kerkelijke organisaties zouden worden opgesmolten.

Daarvan hebben veel nationaal-socialisten gedroomd, en ze droomen er nog heden van; want het nationaal-socialisme zal trachten om dat te bereiken. Dat behoort bij zijn eenheidsidee.

De N.S.B. koestert gelijke aspiraties.

Het is de consequentie van het nationaal-socialistische beginsel.

O.

B.

III ZIELKUNDE III

Erfelijke eigenschappen der ziel.

II.

De erfelijkheid van de zedelijke eigenschappen levert een nog moeilijker probleem op dan die van de zielkundige kwaliteiten van een pasgeboren kind. Vooral de erfzonde is een moeilijk vraagstuk. Zij die leeren, dat de mensch reeds als geest bestaat van Adam af, hebben geen moeite met de erfzonde, want ze veranderen die in dadelijke zonde van den geest. De aanraking van den geest met de stof in den moederschoot is dan onze val.

Deze beschouwing van de Prae-existentianen mist elken grond. De zonde kan niet schuilen in de stof, want God heeft alles goed geschapen.

De Traducianen, die de ziel compleet uit de ouders laten ontstaan, hebben eveneens weinig moeite met de erfzonde. Alleen kunnen zij niet verklaren hoe een wedergeborene een onwedergeboren kind kan scheppen of het bestaan geven. De Creatianist staat echter voor het probleem, dat God zielen schept, die blijven verdorven te zijn van hun ontvanging af, terwijl wij weten, dat God niets gemeen heeft met het kwade. Deze richting schept echter zichzelf moeilijkheden door aan te nemen, dat de ziel compleet is na de conceptie of de geboorte. Een ziel moet echter groeien.

Nuchter beschouwd bestaat er bij ons eerste begin niets dan een kern, die zich in twee richtingen ontwikkelt. De ééne richting is een reeks van stoffelijke functies, de andere een reeks van psychische functies. De eerste loopt uit op de formering van het lichaam, de andere op die van de ziel en de persoonlijkheid.

Deze tweede reeks kan men niet ontkennen, want het is een vaste wet in de zielkunde, dat verschijnselen die het langst werk hebben om zich te ontwikkelen de diepste wortelen hebben. Het zelfbewustzijn, en de persoonlijkheid als openbaring daarvan, is het laatste stuk van onze ontwikkeling. Het ligt dus voor de hand om aan te nemen, dat de kern van het zelfbewustzijn minstens zoo oud is als die van het lichaam. Daarom spraken we van een kern, die zich in tweeërlei reeks van functies ontwikkelt.

Het zedelijke leven ontstaat echter van buiten door levensverbanden in betrekking tot God, het geschapene of de menschheid. Hoe kan er dan van zedelijk leven en van schuld sprake wezen bij b.g.n. levenskern? Om die mogelijkheid te verstaan moeten we ons denken richten op de totaliteit van den persoon, en op die van een geslacht van menschen. Een grijsaard heeft geen moeite om de kwade streken, die hij als knaap uithaalde, als de zijne te erkennen. Stilzwijgend erkent hij de totaliteit van zijn leven en dat doen wij allen. Onze uitwendige verbanden komen ons meest tot bewustzijn als er strijd is tusschen gezinnen, families of volken. Dan voelt een ieder onwillekeurig tot welk verband hij behoort en komt daarvoor op. De liefde kan somtijds dit clan-gevoel overwinnen, doch Shakespeare laat ons in Romeo en Juliet zien, welk een strijd die overwinning kost. Heeft ieder mensch alzoo dit gevoel van solidariteit en denkt hij door de categorie van de totaliteit, welk bezwaar is er dan tegen om aan te nemen, wat de Heilige Schrift ons leert, dat God ieder individueel leven als één geheel bezielt en dat in verband met heel het menschelijk geslacht. Voorts is het een feit, dat de patriarchale indeeling van ons geslacht de oudste is. De vader is oorspronkelijk niet alleen de verwekker van het kind, maar ook zijn hoofd, waartoe het behoort bij de indeeling van de geslachten. Daarmee wordt door de menschen gerekend bij het uitbreken van familietwisten, veeten, partijbelangen, volksoorlogen. Zoo ook rekent God daarmee bij de toerekening van de schuld der zonde. Het gevolg daarvan is, dat ons eerste levensbeginsel, dat door den gewijden dichter onze ongevormde klomp genoemd wordt, gerekend wordt in Adam te zijn en daarom van de gaven van Gods beeld wordt beroofd.

Hoe de twee genoemde reeksen van functies in het embryo vertegenwoordigd zijn, kan noch biologisch, noch psychologisch geconstrueerd worden, want het is een mysterie. Dit is dan ook de groote waarheid van het Creatianisme, dat God alleen door Zijn almachtige scheppingsdaad zulk een

1) In mijn rijk kan ieder op zijn manier zalig worden.

2) Cf. Mein Kampf, blz. 127, 632.

3) Cf. Ib. blz. 630 v.v.